บทคัดย่อ

โครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบันสัญญาเลขที่ RDG53S0014 มีวัตถุประสงค์หลัก คือ 1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและฐานทรัพยากรของชุมชนในสังคมยุคปัจจุบัน 2. เพื่อพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคต

ผลการวิจัยพบว่า จากการที่ทีมวิจัยได้มีการปฏิบัติการจริงตามสมมุติฐานทางการวิจัยโดยการดำเนินกิจกรรมควบคู่กัน 3 ด้านคือ 1) กิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู การร่วมกันจัดทำซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านเพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำต่าง ๆ 2) กิจกรรมด้านการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็ก เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากรประมงให้คืนสู่ธรรมชาติ และ 3)กิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปรามการทำลายทรัพยากรชายฝั่ง เป็นการติดตามให้มีการบังคับใช้กฎหมายทางการประมง และเมื่อดำเนินกิจกรรมทั้ง 3 ด้านแล้วจะส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ยั่งยืนได้ ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการจริงตามสมมุติฐาน คือ 1)ทรัพยากรประมงมีปริมาณมากขึ้น 2)ชาวประมงพื้นบ้านสามารถใช้เครื่องมือประมงได้หลากหลายมากขึ้นในการจับสัตว์น้ำแต่ละประเภท และ 3) ชาวประมงพื้นบ้านมีรายได้มากขึ้น เนื่องจากสามารถเข้าถึงฐานทรัพยากรเพื่อการยังชีพได้มากขึ้น ซึ่งแสดงว่าเกิดการฟื้นตัวของฐานทรัพยากรของชุมชน และมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนได้หากมีการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวทั้ง 3 ด้านควบคู่กันไปอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ทางทีมวิจัยยังค้นพบเพิ่มเติมว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน ดังนี้

1) มาตรการด้านการป้องกันและปราบปรามเรือที่กระทำผิดกฎหมาย มีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นอย่างมากต่อการดำเนินการ ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลว ประกอบไปด้วยนโยบายของรัฐบาล ,นโยบายของจังหวัด ,กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ,หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบ ,กลุ่มผลประโยชน์ และองค์กรชาวบ้าน หากเงื่อนไขดังกล่าวอยู่ในสภาพที่เหมาะสมก็จะส่งผลดีต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน

2) มาตรการด้านการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล มีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องและส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยจะขึ้นอยู่กับรูปแบบของปะการังเทียม ,องค์กรที่รับผิดชอบและการบริหารจัดการในการจัดวางปะการังเทียม

3) มาตรการด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสัตว์น้ำ มีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องและส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยจะขึ้นอยู่กับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรชาวบ้าน ที่จะต้องร่วมกันเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ โดยการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อเติมเต็มระบบห่วงโซ่อาหารในทะเลให้สมบูรณ์ขึ้น ซึ่งท้ายที่สุดก็จะเป็นแหล่งรายได้ของชาวประมงพื้นบ้านในอนาคต สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างมากคือการป้องกันไม่ให้สัตว์น้ำวัยอ่อนเหล่านี้ถูกจับไปก่อนวัยอันควรจากการใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงหรือการใช้อวนตาถี่ ซึ่งจะเป็นการทำลายทรัพยากรประมงอย่างมหาศาล

นอกจากนี้ในด้านกระบวนการของการวิจัยที่ได้มีการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นในการปฏิบัติการจริงด้านการจัดการทรัพยากรควบคู่ไปกับการบันทึกข้อมูลและติดตามผลที่เกิดขึ้น เป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ในด้านการจัดการทรัพยากรของชุมชนที่เป็นระบบโดยผ่านการร่วมคิด ร่วมทำของชุมชน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการจริง ซึ่งลักษณะการดำเนินงานวิจัยนี้ทำให้ทีมวิจัย ,ชุมชน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต่างมีโอกาสได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เรียนรู้ทั้งข้อดี ข้อเสีย ข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ลดเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดไม่เข้าใจระหว่างกัน ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้